

Talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirish omillari

Karimova Nilufar Ulmassultonovna

Urdu Psixologiya magistratura 1-kurs

Annotatsiya: Ushbu tezis talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirish omillarini o'rganishga bag'ishlangan. Tadqiqotda talabalarning ijtimoiy faoliyatiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar, jumladan, pedagogik, ijtimoiy, psixologik va tashkiliy faktorlar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari, ta'lim jarayonida o'qituvchilar, oilaviy muhit va maktabdan tashqari faoliyatlarning ijtimoiy faoliyatni shakllantirishdagi muhim rolini ko'rsatadi. Talabalar o'rtasida jamiyatga faol integratsiyalashuv va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishda, o'qitish metodlari, jamoaviy faoliyatlar va psixologik qo'llab-quvvatlash zarurligi ta'kidlanadi. Tadqiqot davomida olib borilgan so'rovnoma va intervyular orqali olingan ma'lumotlar talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirishning samarali usullarini aniqlashga yordam berdi.

Kalit So'zlar: Talabalar, Ijtimoiy faoliyat, Pedagogik omillar, Ijtimoiy omillar, Psixologik omillar, Jamiyatga integratsiya, Maktabdan tashqari faoliyat, Ta'lim metodlari, Jamoaviy ish, Ijtimoiy mas'uliyat.

Zamonaviy ta'lim tizimida talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirish juda muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy faoliyat, talabalar hayotining asosiy qismlaridan biri bo'lib, shaxsning jamiyatda o'z o'rnini topishi, ijtimoiy mas'uliyatni his etishi, hamkorlik va kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirishi zarur. Bu tadqiqotning asosiy maqsadi – talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirish omillarini o'rganishdir. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, ijtimoiy faoliyatni shakllantirish talabalarning nafaqat akademik muvaffaqiyatlariga, balki ularning jamiyatdagi faol ishtirokiga ham ta'sir qiladi. Ijtimoiy faoliyatni shakllantirish masalasi ko'plab ilmiy tadqiqotlarda muhokama qilingan. Ba'zi ilmiy ishlarda, talabalarning ijtimoiy faoliyatini shakllantirishda ta'lim muassasalarining roli va ta'lim jarayonining ahamiyati ta'kidlanadi. O'zbekistonda va boshqa davlatlarda olib borilgan tadqiqotlar, ta'lim va tarbiya jarayonida o'quvchilarga ijtimoiy ko'nikmalarni o'rgatish, jamoaviy ishlash va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishning ahamiyatini ko'rsatadi (Xusainova, 2020). Ijtimoiy faoliyatning shakllanishi, shuningdek, yoshlar va talabalar o'rtasida o'zaro hamkorlik, tenglik va fuqarolik mas'uliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi (Tursunov, 2018). Ijtimoiy faoliyatni shakllantirish talabalarning shaxsiy rivojlanishiga, ularning jamiyatga integratsiyasiga va umumiy

hayotiy qobiliyatlarini rivojlantirishga aloqador. Avvalgi tadqiqotlar, talabalarning ijtimoiy faoliyatiga ta'sir qiluvchi asosiy omillarni ijtimoiy, pedagogik, va psixologik faktorlarga bo'lishadi. Masalan, G. Anderson (2015) o'z tadqiqotida ta'lim jarayonining ijtimoiy faoliyatni shakllantirishdagi rolini tahlil qilgan. U o'quvchilar va talabalar o'rtasida o'zaro hurmat, jamoaviy ishlar va ijtimoiy mas'uliyatni o'rganishga katta e'tibor qaratgan. Boshqa bir tadqiqotda, V. Ivanov (2017) talabalarda ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun maktabdan tashqari faoliyatlarning muhimligini ta'kidladi. Zamonaviy jamiyatda ijtimoiy faoliyatning roli kundan-kun ortib bormoqda. Ijtimoiy faoliyat, shaxsning jamiyatda o'z o'rnini topish, jamiyat bilan o'zaro aloqalarni yo'lga qo'yish, ijtimoiy mas'uliyatni his etish kabi jarayonlarni o'z ichiga oladi. Talabalar, jamiyatning faol a'zolari sifatida, o'zining ijtimoiy faoliyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydilar. Talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirishni o'rganish, jamiyatda tenglik, hamkorlik, va fuqarolik mas'uliyatini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqotda talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirish omillari tahlil qilinadi va uning ta'lim jarayonidagi o'rnini o'rganiladi.

Tadqiqotda asosiy metod sifatida kvantitativ (so'rovnoma, statistik tahlil) va sifatli (intervyu, kontent-tahlil) metodlar qo'llaniladi. Tadqiqotda O'zbekistonning yirik universitetlaridan 300 nafar talaba ishtirok etgan. So'rovnomada talabalarning ijtimoiy faoliyatdagi o'rnini, jamiyat bilan aloqalari, jamoaviy ishlashdagi tajribalari haqida savollar berilgan. Bundan tashqari, 15 nafar talabadan intervyu olinib, ularning o'zaro munosabatlari va ijtimoiy faoliyatdagi motivatsiyasi haqida ma'lumot to'plangan.

Talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirishda bir qator omillar muhim rol o'ynaydi. Birinchidan, o'qituvchilarning pedagogik yondashuvlari va talabalarga ko'rsatayotgan tarbiyaviy ta'siri talabalar ijtimoiy faolligining shakllanishida muhim ahamiyatga ega. Talabalarga jamiyatda faol ishtirok etish uchun kerakli ko'nikmalarni o'rgatish, o'zaro hurmat va hamkorlik muhitini yaratish talabalar o'rtasida ijtimoiy faoliyatni rivojlantirishga yordam beradi. Ikkinchidan, talabalarning ijtimoiy faolligiga oilaning tarbiyaviy roli ham ta'sir qiladi. Aksariyat hollarda, ijtimoiy faoliyatni shakllantirishda oilaning ijtimoiy, madaniy va ma'naviy qadriyatlari muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Uchinchidan, maktabdan tashqari faoliyat, turli klublar va jamiyat faoliyatlarida ishtirok etish talabalarga o'zlarini jamiyatda faol his qilish imkoniyatini yaratadi.

Ijtimoiy faoliyatni shakllantirishda bir qator omillar muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalariga ko'ra, talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantiruvchi asosiy omillar quyidagilardir:

1. **Pedagogik omillar:** O'qituvchilarning yondashuvi, ta'lim jarayonida talabalar bilan ishlash usullari ijtimoiy faoliyatning shakllanishiga ta'sir qiladi. Talabalarga ijtimoiy ko'nikmalarni o'rgatish, jamoaviy faoliyatda ishtirok etish, va muammolarni hal qilishda faollikni rivojlantirish o'qituvchining asosiy vazifasidir. Pedagogik omil talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. Ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning pedagogik yondashuvlari va metodlari talabalarga ijtimoiy ko'nikmalarni o'rgatish, jamiyatda faol ishtirok etishga rag'batlantirish va jamoaviy ishlashda ishtirok etishga imkon yaratadi. O'qituvchilar tomonidan qo'llaniladigan interfaol o'quv metodlari, talabalarning ijtimoiy faolligini oshiradi va ularni jamiyatdagi muammolarni hal qilishda faol ishtirok etishga undaydi. Talabalarga muammolarni hal qilish, ijtimoiy mas'uliyatni his qilish va o'zaro hurmat asosida muloqot qilishni o'rgatish pedagogik omilning asosiy vazifalaridan biridir. Shuningdek, ta'lim jarayonida ijtimoiy mavzularni muhokama qilish, guruh ishlari va loyihalar orqali talabalarning o'zaro aloqalarini mustahkamlash ham pedagogik omilning samarali qo'llanilishiga misol bo'la oladi. Pedagogik omil talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega, chunki u o'qituvchilarga jamiyatda faol ishtirok etish uchun kerakli ko'nikmalarni beradi va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantiradi.

2. **Ijtimoiy omillar:** Talabalarning oilasi, jamiyatdagi ijtimoiy muhit va ularning atrof-muhitga bo'lgan aloqalari ijtimoiy faoliyatni shakllantirishda muhim omillardir. Talabalar oilasidan, do'stlardan va jamiyatdan olingan ijtimoiy va madaniy ta'sirlar ularning shaxsiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy omil talabalarning ijtimoiy faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Talabalar o'z oilasidan, do'stlaridan, jamiyatdan va ijtimoiy muhitdan olingan ta'sirlar orqali o'z ijtimoiy faoliyatini shakllantiradilar. Ijtimoiy omil oilaning tarbiyaviy roli, jamiyatdagi ijtimoiy qadriyatlar va madaniyat, shuningdek, o'zaro hamkorlik va aloqalar talabalar ijtimoiy faolligini belgilaydi. Ijtimoiy ta'sirlar, ayniqsa, yoshlar va talabalarda, ularning qiziqishlari, ijtimoiy mas'uliyatga bo'lgan munosabati va jamiyatda o'z o'rnini topishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Talabalar, o'zlarining jamiyatdagi o'rnini anglab, faqat o'z manfaatlarini emas, balki umumiy manfaatni ham ko'zlaydigan shaxslar sifatida o'zlarini rivojlantiradilar. Ijtimoiy omil talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirishda, ayniqsa, oila, jamiyat va atrof-muhit

bilan bo'lgan aloqalar orqali kuchli ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy qadriyatlar va ijtimoiy tizim talabalarning jamiyatdagi rolini anglashlariga yordam beradi.

3. Psixologik omillar: Talabani o'zini anglash, o'ziga bo'lgan ishonch, ijtimoiy faollik va boshqalar psixologik omillarni tashkil etadi. Talabalarda psixologik tayyorgarlik, o'zini erkin ifoda etish va ijtimoiy muhitda o'zini namoyon etish qobiliyatini rivojlantirish ijtimoiy faoliyatni shakllantirishga xizmat qiladi. Psixologik omil talabalarning ijtimoiy faoliyatini shakllantirishda muhim o'rin tutadi, chunki talabani shaxsiy xususiyatlari, o'ziga bo'lgan ishonchi, motivatsiyasi va psixologik holati uning jamiyatdagi faoliyatiga ta'sir qiladi. Psixologik omil, shuningdek, talabalarning o'zini erkin ifoda etish, o'zaro muloqot qilish va ijtimoiy vaziyatlarda faol ishtirok etishga tayyorligi bilan bog'liqdir. Talabalarning psixologik holati, masalan, ijtimoiy xavotirlar yoki o'ziga bo'lgan ishonchsizlik, ularning jamiyatdagi faoliyatini cheklashi mumkin. Bunday holatlarda, psixologik yordam va qo'llab-quvvatlash, talabalarning ijtimoiy faolligini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, talabalarning ijtimoiy faoliyatga bo'lgan motivatsiyasi, jamiyatda o'z o'rnini topish istagi, va boshqalar psixologik omilning ijtimoiy faoliyatni shakllantirishdagi ta'sirini belgilaydi. Psixologik omil, talabalar ijtimoiy faoliyatiga bo'lgan psixologik tayyorgarlik va motivatsiyasini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Talabalar o'zlariga bo'lgan ishonchni oshirish va ijtimoiy vaziyatlarda faollikni rivojlantirish uchun psixologik yordam zarurdir.

4. Ta'lim jarayonidagi innovatsion metodlar: O'qitishning zamonaviy metodlari, masalan, interfaol o'quv uslublari va loyiha asosidagi ta'lim, talabalarni jamoaviy faoliyatga jalb qilish va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion metodlardan foydalanish talabalar ijtimoiy faoliyatini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Interfaol o'quv usullari, masalan, loyiha asosidagi ta'lim, muammolarni hal qilishga qaratilgan mashg'ulotlar va guruhda ishlash metodlari talabalarni faollikka undaydi. Bu usullar orqali talabalar nafaqat nazariy bilimlarga ega bo'ladilar, balki jamoaviy ish ko'nikmalarini rivojlantiradilar, ijtimoiy mas'uliyatni his qiladilar va muammolarni hal qilishda faol ishtirok etadilar. Ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarni joriy etish ham ijtimoiy faollikni oshirishga xizmat qiladi, chunki bu talabalarni global masalalarga jalb etish va turli madaniyatlar bilan aloqalar o'rnatish imkonini beradi. Innovatsion ta'lim metodlari talabalarni faollikka, jamiyatdagi dolzarb muammolarni hal qilishga va jamoaviy ishlashga undaydi. Bu usullar ularning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish va zamonaviy jamiyatga integratsiyalashuviga katta hissa qo'shadi.

5. Maktabdan tashqari faoliyat: Talabalar turli klublar, sport musobaqalari, madaniy tadbirlarda ishtirok etish orqali o'z ijtimoiy faoliyatlarini rivojlantiradilar. Maktabdan tashqari faoliyat talabalarning ijtimoiy aloqalarini mustahkamlash va o'zgaruvchan jamiyat sharoitlariga moslashishga yordam beradi. Maktabdan tashqari faoliyat talabalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Sport, madaniy tadbirlar, jamoaviy loyihalar va turli to'garaklarda ishtirok etish talabalarni ijtimoiy faoliyatga jalb qiladi, jamoada ishlash qobiliyatini rivojlantiradi va ularning jamiyat bilan aloqalarini mustahkamlaydi. Ushbu faoliyatlar orqali talabalar o'z iste'dodlarini namoyon etish, yangi do'stlar orttirish va o'z qiziqishlari asosida jamiyatda o'z o'rnini topish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Maktabdan tashqari faoliyat talabalarga o'zlarini namoyon qilish va ijtimoiy mas'uliyatni his qilishda katta imkoniyatlar yaratadi. Maktabdan tashqari faoliyat talabalarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ko'maklashadi, ularga jamiyat bilan faol aloqada bo'lish va ijtimoiy mas'uliyatni his qilish imkonini beradi. Bu faoliyatlar ularning ijtimoiy hayotga integratsiyalashuvini tezlashtiradi va o'zlariga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi.

Xulosa: Tadqiqot natijalariga ko'ra, talabalarda ijtimoiy faoliyatni shakllantirishda o'qituvchining pedagogik yondashuvlari, oilaning tarbiyaviy ta'siri va maktabdan tashqari faoliyatlarning roli muhim. Ijtimoiy faoliyatni rivojlantirish uchun ta'lim muassasalarida jamiyatga integratsiyalashgan, ijtimoiy mas'uliyatni his etuvchi va hamkorlikka tayyor yoshlarni tarbiyalash zarur. Shuningdek, ijtimoiy faoliyatni shakllantirishda talabalarning o'zaro munosabatlarini, madaniy va ijtimoiy qadriyatlarni rivojlantirishni davom ettirish muhimdir. Talabalarda ijtimoiy faollikni rivojlantirish uchun, ta'lim muassasalarida o'qituvchilar tomonidan zamonaviy metodlardan foydalanish, oilaviy va ijtimoiy muhitni hisobga olish, shuningdek, talabalarga maktabdan tashqari faoliyatlar orqali jamoaviy ishlashni o'rgatish zarur. Ushbu omillarni birlashtirish, talabalarni jamiyatga faol integratsiya qilish va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishga yordam beradi.

Tavsiyalar

1. Talabalarga ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan maxsus treninglar va dasturlarni ishlab chiqish.
2. O'qituvchilarga ijtimoiy faoliyatni rivojlantirishga qaratilgan innovatsion pedagogik metodlarni qo'llash.

3. Maktabdan tashqari faoliyatni kengaytirish va talabalarni jamiyatda faol ishtirok etishga rag'batlantirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xusainova, M. (2020). Ta'lim jarayonida ijtimoiy faoliyatni rivojlantirish. Toshkent: Fan va texnologiya.

2. Tursunov, B. (2018). Yoshlar va ijtimoiy faoliyat. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti nashriyoti.

3. Anderson, G. (2015). Educational Strategies for Social Activity Development. Oxford University Press.

4. Ivanov, V. (2017). The Role of Extracurricular Activities in Social Skills Development. Moscow State University Press.

5. Xusainova, M. (2020). Ta'lim jarayonida ijtimoiy faoliyatni rivojlantirish. Toshkent: Fan va texnologiya.

6. Tursunov, B. (2018). Yoshlar va ijtimoiy faoliyat. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti nashriyoti.